

Asia: VN/2588/2024

Lausuntopyyntö: Arviomuistio kansallisen julkisten hankintojen tietovarannon perustamisesta ja ostolaskutietojen julkaisemisesta

Yleistä

Ovatko arviomuistion nykytilan kuvausta koskevat osiot oikeansuuntaisia ja riittävän kattavia? Olisiko nykytilan kuvausta syytä täydentää joillain näkökulmilla tai tarpeellisilla tiedoilla?

Arviointimuistioon on koottu kattava yleiskuvakuva nykytilanteesta sekä kansallisesti että EU-näkökulmasta.

Nykytilan kuvauksessa/ toimenpiteiden toimeenpanon kuvauksessa tulisi olla tarkempaa arvioita siitä, millaisia käytännön haasteita kansallisen hankintatietovarannon kehittäminen tuo hankintayksiköille.

Talouden asiantuntijoidemme mukaan ostolaskudatan avaamista tai julkaisua Kuntaliiton nykyisen ohjeen mukaisesti hankaloittaa ostolaskujen raakadatan vaatima työstötarve. Dataa joudutaan tarkistamaan mm. mahdollisten henkilötietojen osalta, kuten toiminimien osalta tai väärissä laskusanoman kentissä olevien henkilötietojen osalta. Lisäksi samaisen ohjeistuksen mukainen aineistoon sisällytettävä palveluluokkatie-to ei ole suoraan laskulta tai sen tiliöinnistä saatavissa oleva tieto, vaan valtiokonttorille raportoitaessa palveluluokkiin kohdistus tapahtuu jälkilaskennassa eri perustein. Mikäli kohdistus tehtäisiin samoin kritee-rein suoraan yksittäiselle laskulle, voi se antaa laskulle väärän palveluluokan.

Ovatko arviomuistioissa esitetyt toimenpiteet vaikutuksineen oikeansuuntaisia? Olisiko toimenpiteitä syytä täydentää joillakin näkökulmilla jatkovalmistelussa?

Arviointimuistiossa esitetyt toimenpiteet vaikutuksineen ovat oikeansuuntaisia ja kansallisesta tietovarannosta olisi merkittävä hyöty arviointimuistiossa kuvatulla tavalla.

Vaikka hyvinvointialueet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon markkinoiden toimijat hyötyvät laajasti kansallisesta hankintavarannosta arviointimuistiossa esitetyllä tavalla, ovat muutoksen toteuttamiseen liittyvät toimintatapojen/-prosessien muutokset haastavia eteenkin, kun ne vaativat hyvinvointialueilta merkittävää panostusta. Muutoksen toteuttamisen konkreettiset vaikutukset hyvinvointialueille osuvat ajankohtaan, jossa hyvinvointialueiden talouden reunaehdot ovat äärimmäisen haastavat ja jossa on käynnissä useita toiminnallisia muutoksia. Haluamme lausunnossamme avata konkreettisesti näitä vaikutuksia.

Arvioitu vaikutus hyvinvointialueella on todennäköisesti merkittävä niin henkilöresurssien kuin järjestelmätekniisten ratkaisujen osalta. Toimenpiteet vaatisivat lisäksi nykyisen valtiokonttorin talousraportoinnin ratkaisujen purkamista ja rakentamista kokonaan uudestaan, sillä nykyiset ratkaisut eivät tue palveluluokkatiedon saamista ostolaskulle. Mikäli näin tehtäisiin, hyvinvointialueen organisaatio ja kirjanpidollinen laskentatunnistemaailma eivät enää kohtaisi, vaan laskentatunnisteiden rakenteen poikkeaisivat merkittävästi varsinaisesta organisaatiosta ja palveluiden järjestämistavasta.

Kilpailuttamattomien hankintojen osalta tietojen sisältövaatimukset laskulla on vaikea ratkaista siltä osin, kuin laskuja ei toimiteta sähköisesti tai laskusanoma on puutteellinen tai virheellinen. Etenkin pienillä yrityksillä laskutusjärjestelmien mahdollisuudet vaihtelevat, eikä halutun tiedon saaminen toivottuun kohtaan laskusanomassa välttämättä onnistu.

Ostolaskujärjestelmästä kerättävä datan ei myöskään pystytä sisällyttämään kirjanpidossa jälkikäteen tehtyjä oikaisuja esimerkiksi kirjanpilotiliin tai alv-kantaan.

Yleisesti kansallisen hankintatietovarannon kehittämisen tavoite ja merkitys ovat perusteltuja, mutta ta-loushallinnon näkökulmasta ratkaisut ovat erittäin vaikeita toteuttaa. Suurimmat haasteet ovat palveluluokkatietoluokan toteutus ostolaskuille, koska laskentatunnistemaailma on rakennettu palvelemaan organisaatiotamme ja sen johtamista ja jälkilaskennassa kohdistetaan tulot ja menot palveluluokkiin valtiokonttorin raportointia varten. Tiedon toteuttaminen ostolaskuille vaatisi täysin eri logiikan. Toinen haaste on ostolaskudatan laatu. Etenkin pienten toimittajien osalta laskujen saaminen oikeilla tiedoilla oikeissa kohdissa on jo nyt haasteellista. Laskun kuvassa voi kyllä olla oikeita tietoja, mutta se ei riitä, jos tieto puuttuu laskusanomalta tai on väärässä kohdassa siellä. Kirjanpidon oikaisut ovat myös ostolaskudatassa merkittävä haaste, sillä tietojen oikaisu suoraan ostolaskulle ei ole enää mahdollista, kun sähköinen kierto on päättynyt ja kausi suljettu. Jonkun asteista laatuvirhettä jää aineistoon tiliöintien ja alv-kantojen osalta.

Muilta osin laskuilla esiintyvät henkilö- ja terveystiedot ovat riski, mutta järjestelmäratkaisulla turvallisuusluokitukset ja sopimustietojen lisääminen yms. ovat toki ratkaistavissa siltä osin, kun toimittajatkin tekevät tarvittavia toimenpiteitä.

Vaadittavat henkilöresurssit ja kustannukset tulisi arvioida riittävän tarkasti ja oletuksemme on, että toteutuksen kustannukset ovat huomattavasti arvioitua suuremmat. Hankkeen etuja tulisi arvioida kriittisesti sen aiheuttamien kustannusten vastaan.

Jatkosvalmistelussa on syytä kiinnittää huomioita hankintayksiköiden käytännön haasteisiin. Toimenpiteitä tulee arvioida hankintayksiköiden näkökulmasta tarkemmin ja niiden toteuttamismahdollisuuksia sekä jaksotusta tulee arvioida paremmin hankintayksiköiden näkökulmasta. Myös hankintayksiköille syntyviä kustannuksia tulee arvioida tarkemmin sekä myös sitä, miten muutoksesta syntyvät kustannukset rahoitetaan. Hallinnollisen työn määrää ei tule lisätä hankintayksiköillä eikä toimittajilla ilman vahvoja perusteita.

Hankintatietovarannon soveltamisala ja säädösympäristö

Onko hankintatietovarannon perustamisen ja ylläpidon edellyttämät sääntelytarpeet tunnistettu kattavasti?

Arviointimuistiossa on esitetty sääntelytarve kattavasti.

Onko sellaisia hankintayksiköitä tai hankintoja, jotka erityisesti tulisi rajata tulevan hankintatietovarantoa koskevan sääntelyn ulkopuolelle tai toisaalta sisällyttää siihen?

Arviointimuistiossa on esitetty tietovarannon soveltamisalan ulkopuolelle jätettävät tiedot. Lähtökohtaisesti määrittely on selkeä. Sosiaali- ja terveydenhuollossa voi olla perusteltua rajata datan ulkopuolelle hankinnat, joissa on korostunut riski henkilötietojen yhdistämisestä terveystietoihin.

Sisältävätkö hankintayksiköiden ostolaskutiedot henkilötietoja siinä määrin, että niiden käsittely saattaisi aiheuttaa EU:n yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitetun korkean riskin? Jos kyllä, yksilöi, millaisia henkilötietoja tai erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja hankintadata voi sisältää.

Hyvinvointialueiden ostolaskuilla käsitellään merkittäviä määrä henkilötietoja ja on olemassa riski, että tiedoista voi myös olla sekä näitä henkilötietoja (henkilöiden nimiä), että selvitettävissä henkilöiden terveys-tietoja ostotapahtumien perusteella. Pääasiassa henkilötiedot ovat joko laskuriveillä tai erillisissä laskun liitteissä, mutta niitä voi myös esiintyä laskusanoman kentissä, esim. sopimustietona, viitteenä tms.

Mille organisaatioille tulisi säätää oikeus saada omien tehtäviensä kannalta välttämättömät tiedot hankintatietovarannosta salassapitosäännösten estämättä?

Arviointimuistiossa on esitetty selkeät periaatteet tietojen luovuttamiselle.

Hankintatietovarannon tietosisällöt

Puuttuuko hankintatietovarantoon kerättävien tietojen listauksesta joitakin olennaisia tietosisältöjä?

Hankintavarantoon kerätään kattavasti tietoa. Kerättävien tietojen osalta olisi vielä perusteltua arvioida, syntyykö sopimuskaudella sellaista tietoa, jota olisi tarkoituksenmukaista kerätä. Tällaisia tietoja voisivat olla mm. reklamaatioiden, sanktioiden tai sopimusten purkuun liittyvät tiedot.

Puuttuuko toimenpiteistä jokin tietosisältöjä ja niiden hyödynnettävyyttä parantava toimenpide?

Ei lisättävää.

Seurataanko hankintayksikkösi hankintasopimusten käyttöä sopimuskauden aikana sopimusjärjestelmän avulla tai muutoin? Onko sopimustietojen keräämiselle esitettävä alustava siirtymäaika riittävä?

Kyllä. Käytössämme on Cludia sopimushallinnan järjestelmä, johon dokumentoidaan kaikki sopimuksen-aikaiset tapahtumat, kuten reklamaatiot, sopimusrikkomukset, sanktiot, sopimusmuutokset jne.

Hyvinvointialueiden toiminta on vielä osittain käynnistymisvaiheessa, ja organisaatioiden valmiudet sopi-mushallinnan osalta vaihtelevat. Osaltamme siirtymäaika on riittävä sopimustietojen osalta.

Näettekö estettä kerätä rakenteisena datana tarjousten vertailuperusteita ja vertailuhintoja/laatupisteitä koskevia tietoja?

Rakenteinen datan kerääminen tarjousten vertailuperusteista ja hinnoista muodostuu käytännössä erittäin hankalaksi. Se edellyttäisi yhteneväisten hinnoitteluperusteiden ja vertailuperusteiden käyttöönottoa. Nä-emme tässä erittäin suuria käytännön haasteita.

Viljakainen Maarit

Päijät-Hämeen hyvinvointialue - Järjestämisen tuen johtaja Ismo Rautiainen